Reflecții despre lexicologia pragmatică și conceptele *ad hoc*

ADRIANA COSTĂCHESCU
Universitatea din Craiova

În ultima jumătate de secol,procesul de comunicare a ajuns să ocupe un loc central în cercetarea lingvistică, fapt ilustrat de ponderea tot mai importată pe care o are în prezent pragmatica și numeroasele sale 'interfețe' -pragmatică-sintaxă, pragmatică-semantică, pragmatică-lexic (v. Horn/Ward 2004). Această direcție de cercetare a fost inaugurată de teoria conversației a lui Paul Grice (1975, 1989), care a formulat condițiile unei bune realizări a schimbului verbal. Grice a relevat mai ales rolul important al intenției de cooperare a interlocutorilor pentru reușita convorbirii și, mai ales modul în care se manifestă 'implicaturile' conversaționale, adică acele procese deductive ce se petrec în mintea receptorului pentru a 'ghici' ce anume a avut intenția să-i comunice locutorul atunci când mesajul nu are sensul propriu (când are o 'semnificație non-naturală'). De exemplu, în anumite contexte enunțul*e foarte frig* înseamnă *închide fereastra* sau *îmbracă-te mai gros*, *salata nu are sare* poate semnifica *dă-mi te rog solnița*, constatarea *este ora 8 fără cinci*, spusă de un profesor elevilor aflați în curtea școlii, poate exprima îndemnul *intrați în clasă*, etc. Interpretarea corectă a acestui tip de enunțuri depinde de identificarea intențiilor emițătorului, a ceea ce a vrut să spună.

Elementele esențiale ale teoriei lui Grice au fost integrate în pragmatica cognitivă (teoria pertinenței), numită așa pentru că autorii săi își propun să examineze procesele mentale ce se găsesc la baza formulării și înțelegerii informațiilor (Sperber/Wilson 1986, 1998, 2005, Wilson/Sperber 2004). Mesajul, lingvistic sau non lingvistic (gesturi, mimică, priviri, 'limbajul' corpului), este considerat expresie a unui gând formulat mai întâi într-un limbaj mental ('mintaleză', engl. 'mentalese', fr. 'mentalais')[1] și

[1]Ideea existenței unui limbaj mental, în care omul își formulează gândurile, are o lungă tradiție. Ideea a fost schițată de Platon (*Theiaitetos* 189), dezvoltată de Aristotel (*Categoriile* 4b34, *Analitica secundă* 76b24) și ulterior de Boethius, în comentariile sale la lucrarea lui Aristotel *Despre interpretare*. În Evul Mediu ideea apare la Sf. Augustin și mai ales la William Occam, care vorbește explicit despre existența unei *lingua mentis (Summa totuis Logicae*, 1323). Limbajul mental este discutat apoi în epoca contemporană, de filozofi cognitiviști ca Jerry Fodor (1983), care a preluat ideea lui

BDD-A32049 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:52:16 UTC)

ulterior comunicate prin transpunerea lui într-un cod – lingvistic, gestual, proxemic, etc. (v. Costăchescu 2019: 512-513).

1. Principiul economiei (al minimului efort) în pragmatică

Atât teoria lui Grice cât și pragmatica cognitivă au preluat de la André Martinet (1955, 1960) ideea că orice comunicare trebuie să fie eficientă, în sensul că trebuie să existe, ca în economie sau ca în orice altă activitate umană, un raport corect între efort și profit: efortului de gândire și de articulare trebuie să îi corespundă beneficii corespunzătoare, adică mesajul produs ar trebui să fie înțeles complet și în urma unui efort de interpretare cât mai mic. Acesta este principiul 'efortului minimal' care ne spune că o comunicare este cu atât mai eficientă cu cât efortul (de producere și de înțelegere) este mai mic iar beneficiile (cantitatea de informație care circulă de la emițător la receptor) este mai mare.

Acest principiu a fost formulat de Grice sub forma Maximei de cantitate, care indică care ar trebui să fie limita superioară și limita inferioară a cantității de informație:

> 1. contribuția dumneavoastră trebuie să conțină cantitatea de informație necesară (pentru atingerea obiectivelor respectivului schimb verbal); 2. contribuția dumneavoastră **nu trebuie să conțină o cantitatea de informație mai mare** decât e necesar' (Grice 1975: 45).

Prima parte a maximei se referă la informativitate, cea de a doua - la exhaustivitate și tocmai această a doua parte din maximă exprimă cu alte cuvinte principiul minimului efort al lui Martinet.

Același principiu se regăsește în pragmatica cognitivă, în definirea conceptului fundamental al acestui cadru teoretic,pertinența, este evaluată din punct de vedere cantitativ și nu poate fi definită decât în raport cu un anumit context lingvistic și cognitiv: o propoziție este cu atât mai pertinentă într-un context dat cu cât efectele contextuale[2] sunt mai mari și efortul de

Occam că cele două limbaje (mintaleza și limba naturală) au în comun proprietatea de compoziționalitate, adică sensul expresiilor (mintale sau lingvistice) complexe rezultă din combinarea sensului expresiilor (mai) simple care le compun.

[2]Efectele contextuale se referă la situațiile în care noua informație, adusă de mesajul a cărui pertinență o evaluăm, aduce modificări în presupunerile precedente, le modifică, conduce la o concluzie nouă. Dacă mesajul se mărginește numai să confirme informațiile precedente, se consideră că nu a avut efecte contextuale, deci gradul său de pertinență este mic. (Wilson/Sperber2004: 606-608, Costăchescu 2019: 514).

BDD-A32049 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:52:16 UTC)

prelucrare mai mic.[3] Deci la Martinet, Grice și Sperber/Wilson costul și profitul sunt puse pe același plan, ca fiind la fel de importante, recomandându-se un 'profit' mare: costuri cât mai mici și beneficii cât mai mari..

2. Lexicologia pragmatică

În ultimii ani în cadrul pragmaticii cognitive s-a dezvoltat lexicologia pragmatică, care pornește de la ideea că deseori există diferențe, uneori mari, între sensul lingvistic codificat (sensul propriu al cuvintelor sau sintagmelor, de obicei cel care figurează în dicționare) și semnificația pe care aceste elemente o primesc în comunicare, într-un context lingvistic și cognitiv specific. Pragmatica cognitivă, centrată, ca și teoria lui Grice, pe interlocutor, pleacă de la presupunerea că adesea receptorul nu poate înțelege ce îi spune mesajul dacă nu încearcă să 'citească' gândurile interlocutorului, adică dacă nu tinde să-i atribuie emițătorului gânduri și intenții ce pot să nu corespundă exact sensului codificat (adică sensului propriu) al enunțurilor pronunțate. Deci pragmatica cognitivă în general și lexicologia pragmatică în special ar trebui să explice modul în care receptorul trebuie să umple golul (engl. *gap*) dintre ceea ce locutorul spune efectiv (*sentence meaning*, sensul (literal)al enunțului conform codului lingvistic) și ceea ce vorbitorul intenționează să spună (*speaker's meaning*, semnificația locutorului).[4]

Este, deci, clar că în anumite contexte expresii lingvistice (cuvinte, sintagme, propoziții) sunt folosite cu accepții diferite de cele prevăzute de codul lingvistic, așa numitele concepte *ad hoc* adică sensuri 'ocazionale', legate de un anumit context sau de un anumit gând al emițătorului. Acest tip de concepte sunt necesare deoarece între concepte și cuvinte nu există o corespondență unu-la-unu:

- există cuvinte care nu exprimă concepte (cum ar fi în română, pronumele *asta* în folosiri anaforice (***asta****(nu) îmi place*, ***asta*** *n-o cred*), 'reflexivul' *se* în construcții impersonale de tipul ***se*** *zice*, ***se*** *spune*, folosiri care amintesc de pronumele impersonal *it* din engleză sau *il* din franceză,

[3]Efortul de prelucrare 'măsoară' energia necesară pentru activarea proceselor mintale necesare înțelegerii mesajului, efort care variază în funcție de lungimea mesajului, de gradul de accesibilitate al enunțurilor, de numărul și complexitatea regulilor deductive implicate, etc. (Wilson/Sperber 2004: 609, Costăchescu 2019: 515).

[4] "The goal of pragmatics is to explain how the gap between sentence meaning and speaker's meaning is bridged" (Sperber/Wilson 2002: 3).

BDD-A32049 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:52:16 UTC)

prepozițiile care introduc complemente indirecte (*mă gândesc* ***la*** *examene,și-a amintit* ***de*** *tine*, etc.);

- Sperber/Wilson (1998) vorbesc și despre pro-concepte, adică despre cuvinte care au un oarecare conținut conceptual, foarte larg, care, pentru a stabili valoarea de adevăr a enunțului în care apare, trebuie completat cu alte informații. Un exemplu este pronumele/adjectivul posesiv. Astfel *cartea mea este pe birou* poate avea o valoare de adevăr diferită nu numai dacă descrie corect (sau nu) poziția unui anumit obiect (adică, după cum ne spune semantica denotațională, dacă obiectul numit 'carte' se găsește cu adevărat deasupra mobilei numite 'birou') ci și în funcție de semnificația sintagmei nominale *cartea mea*, care poate însemna 'cartea pe care am cumpărat-o', 'cartea pe care o citesc', 'cartea despre care îți vorbesc', 'cartea pe care am împrumutat-o de la bibliotecă','cartea pe care am scris-o', etc. Propoziția poate fi adevărată dacă sintagma *cartea mea* are numai una dintre aceste semnificații și să fie falsă în toate celelalte accepții;

- există concepte cărora nu le corespunde un cuvânt, iar Sperber/Wilson citează conceptul de *unchi-sau-mătuși* adică conceptul de 'frați/surori ai/ale părinților și, prin extensie, soții/soțiile lor'.[5]

La această listă putem adăuga cuvintele polisemantice sau omonime (în cazul cărora unui cuvânt îi pot corespund mai multe concepte),ca și cuvinte sinonime (unde două sau mai multe cuvinte desemnează același concept).În plus, Fodor (1983, 1995) a reluat într-un cadru cognitivist ideea descompunerii lexical - o idee schițată în primul model semantic al gramaticii generative, semantica interpretativă (Katz/Fodor 1963),ulterior dezvoltată de semantica generativă (McCawley1971)și preluată de teorii semantice mai recente, cum ar fi modelul lexical al lui Pustejovsky (1995, 2006). Ideea fundamentală a descompunerii lexicale constă în faptul că unor cuvinte le corespund concepte complexe, care pot fi descrise în termeni mai simpli, mai aproape de ceea ce Fodor consideră a fi concepte (mentale) primitive. De exemplu substantivului *celibatar(ă)* în corespunde expresia mentală complexă *bărbat/femeie necăsătorit(ă)*, în timp ce verbul *a omorî* [(*pe*) X]este o prescurtare a expresiei conceptuale complexe *a provoca moartea* [*lui* X].

[5]"*uncles-or-aunts*, i.e. siblings of parents, and, by extension, their spouses" (Sperber/Wilson 1998: 186). Putem adăuga faptul că lexicalizarea poate fi diferită de la limbă la limbă sau de un grup de limbi (înrudite genetic) la altul. De exemplu în limbile romanice nu există un cuvânt pentru conceptul 'frate-sau-soră', spre deosebire de limbile germanice unde acest concept este lexicalizat (engl. *sibling*, germ. *Geschwister*, sued. *syskon*, etc.).

BDD-A32049 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:52:16 UTC)

Complexe sau primitive, pragmatica cognitivă consideră că numărul conceptelor prezente în creierul nostru este mult mai mare decât unitățile lexicale codificate de care dispune limba. De exemplu, omul poate distinge un mare număr de colori și nuanțe,[6] dar numai o foarte mică parte este codificată în codul lingvistic. Observații asemănătoare se pot face și în legătură cu percepții din alte domenii (dureri, mirosuri, forme, etc.). Domeniul percepțiilor este foarte variabil, dar arată discrepanța dintre cuvinte (puține) și realitatea descrisă. Sperber/Wilson sunt însă interesați de concepte mentale complexe stabile și exprimabile, ca *unchi-sau-mătușă*.

3. Conceptele *ad hoc* și reformularea

Constatarea acestei mari disproporții dintre lexeme și concepe a influențat descrierea modului în care gândurile locutorului sunt transpuse, transmise și înțelese/interpretate în procesul de comunicare. O primă consecință a fost tocmai crearea pragmaticii lexicale (Wilson 2006), care studiază legătura dintre cuvinte și conceptele pe care le transmit, ținând seama de faptul că unitățile lexicale pot comunica în discurs un concept care nu este neapărat cel pe care sistemul lingvistic îl codifică. Conceptul comunicat, în cazul în care este diferit de conceptul codificat, este un concept *ad hoc*, numit și concept 'momentan' sau 'ocazional',derivat din conceptul codificat în principal prin două procese, de restrângere sau de lărgire semantică.

Lingviștii obișnuiesc să noteze cu litere capitale mici (engl. *small caps*) conceptul asociat cuvântului conform codului lingvistic (CASĂ = 'clădire în care locuiesc / muncesc persoane'), notație căreia i se adaugă un asterisc dacă este vorba de un concept *ad hoc* (CASĂ*) ce apare în contexte diferite: *casa lui Dzeu* (metaforă pentru 'sanctuar, biserică'), *cele 12 case ale cerului* (referitor la împărțiri convenționale ale cerului în astrologie), *casă de sănătate* (pentru 'spital, clinică, sanatoriu'), etc.

Ca exemple de concepte *ad hoc* este dată restrângerea semantică a unor cuvinte ca *a bea*, *temperatură*, *ceva* în contexte ca *Paul obișnuiește să**bea*** (A BEA*='a bea băuturi alcoolice (în exces)'), *Maria are **temperatură*** (TEMPERATURĂ*= 'temperatură a corpului mai mare decât

[6]Este citată cartea lui Hardin (1988), sinteză a cercetărilor din fizică, psihologie, lingvistică și filozofie privind culorile, în care se precizează faptul că omul poate percepe până la un milion de culori și nuanțe. Există o jumătate de milion de nume de culori care sunt considerate comercial diferite, în timp ce lexemele frecvent folosite într-o limbă naturală ca engleza sunt cca o duzină (Hardin 1988: 182-183, Sperber/Wilson 1998: 190).

BDD-A32049 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:52:16 UTC)

cea normală'),*cred că vecinului i s-a întâmplat* ***ceva*** (CEVA* ='un eveniment supărător, o situație cel puțin neplăcută'). Observăm că în toate aceste cazuri sensul cuvântului este restrâns: *a bea* se referă aici numai la băuturile alcoolice, *temperatură* –numai la temperatura ridicată a corpului unei persoane (semn al prezenței în organism a unui agent infecțios sau toxic, etc.), pronumele nehotărât *ceva* poate fi folosit pentru a desemna un număr foarte mare de entități concrete (hrană în *a gusta ceva* sau *ceva de mâncat*, băutură în *ceva de băut*, obiecte dintre cele mai diferite în *a cumpăra ceva,a dărui ceva* (*de Crăciun*) etc.) sau de noțiuni abstracte (*a învăța ceva, a afla ceva incredibil, a crede ceva*, etc.).

Lărgirea intervine atunci când cuvântul este folosit într-un sens mai general decât cel lingvistic codificat, cum este cazul verbului *a mânca*, a substantivului *masă* sau a adjectivului *gol* în exemplele ca: *Ionel* ***mănâncă*** *cuvintele* (AMÂNCA* = 'a pronunța cuvintele indistinct'), *Vasile a întârziat la masă* (MASĂ* = '(feluri de) mâncare cu care oamenii se hrănesc mai ales la amiază'), *paharul este gol* (GOL* = 'complet lipsit de conținutul său normal'),etc.

În legătură cu modul în care conceptele *ad hoc* au fost propuse și descrise de lexicologia pragmatică, Kida (2015) face două observații critice, care credem că merită să fie comentate. Mai întâi, aprecierea privind restrângerea sau lărgirea conceptului privesc exclusiv clasa denotațiilor, adică extensiunea conceptului. În acest sens, există o restrângere a sensului verbului *a bea*: conform codului lingvistic verbul se referă la acțiunea de a înghiți orice lichid (comestibil), expresia citată însă se referă numai la băuturile alcoolice. În schimb, sensul verbului *a mânca* este extins pentru a desemna un anume mod de a pronunța sau scrie (cuvinte sau litere).

Cea de a doua obiecție privește cuvintele polisemantice, adică acele cuvinte (foarte numeroase) care exprimă mai multe concepte. Kohei Kida consideră că în pragmatica lexicală se obișnuiește să se privilegieze unul singur dintre aceste concepte, considerat codificat lingvistic,și să le considere pe celelalte ca fiind concepte derivate *ad hoc*. K. Kida a observat că multe, dacă nu toate conceptele considerate ocazionale din literatura de specialitate, se găsesc în dicționare. Pentru exemplele din limba română *Dex*online menționează pentru cuvântul *temperatură* accepția 'grad de căldură a corpului omenesc depășind 37°' (DLRLC), pentru *a bea* - 'a consuma băuturi alcoolice' (MDA2), alte dicționare dau exemple în care expresia *a se întâmpla ceva* ne spune că situația este negativă, produsă de circumstanțe nefericite (Reverso). Avem deci toate motivele să confirmăm afirmația lui Kida că aceste tipuri de concepte (extinderi sau metafore ale

BDD-A32049 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:52:16 UTC)

sensului propriu al cuvintelor) sunt actualmente lexicalizate, adică intrate în codul lingvistic.

K. Kida precizează că Deirdre Wilson a remarcat acest fapt, deoarece a arătat că anumite extinderi semantice spontane și unice pot să devină frecvente și obișnuite în comunitatea lingvistică, devenind un sens convențional (Wilson 2006, Kida 2014: 131). Trebuie adăugat că acest fenomen a fost remarcat de mult de semanticieni, în cazul discutării metaforei deoarece s-a observat că multe metafore au fost lexicalizate, adică nu mai sunt simțite ca expresii figurate, ca figuri de stil (*poala muntelui*, *picioarele scaunului*, *brațele fotoliului*, *capul familiei*, *limba clopotului*, *aripile avionului*, etc.). În limba română, ca și în alte limbi europene, verbul *a bea* are extinderea semantică 'a bea băuturi alcoolice în exces' dar aici este evident că aici noua semnificație nu derivă dintr-o metaforă. Deci semantica pragmatică creează un cadru mai larg pentru fenomenul delexicalizarea, care privește nu numai metaforele ci orice extindere semantică care la originea fost *ad hoc*.

Faptul că în studiile de specialitate figurează des ca exemple concepte *ad hoc* lexicalizate nu semnifică însă că nu există concepte *ad hoc* 'reale', care să reprezinte cu adevărat un concept al locutorului, pentru care sensul 'codificat' al expresiei lingvistice reprezintă numai o primă indicație, ce trebuie să declanșeze la auditor un proces deductiv. Semantica pragmatică și teoretizarea conceptelor *ad hoc* ne permit să vedem într-o lumină nouă un fenomen discursiv studiat mai înainte de retorică (parafraza fiind considerată o figură de stil) dar analizat și de lingvistică în ultimii 50 de ani, sub numele de reformulare.

De multe ori reformularea apare deoarece locutorul simte nevoia să-și clarifice gândul sau să corecteze 'traducerea' sa lingvistică, fie ca reacție critică la ceea ce a zis fie ca urmare a reacției interlocutorului, care se poate manifesta verbal sau non verbal (gest al mâinii sau corpului, expresie a feței, etc.). Reformulare este atât de bine înrădăcinată în limbile naturale încât au dezvoltat marcatori discursivi specifici, de tipul *adică*, *mai bine zis*, *și anume*, *cu alte cuvinte*, etc.,deși noua formă lingvistică a 'gândului' nu trebuie în mod necesar să fie introdusă de un asemenea semnal discursiv.

Vom analiza în continuare câteva situații de apariție a unor concepte *ad hoc* însoțite de reformulări cu ajutorul unui corpus format din texte literare. Existența reformulărilor garantează faptul că semnificația transmisă produce dificultăți de interpretare, uneori presupuse de locutor; din acest motiv vorbitorul oferă spontan explicații suplimentare, alteori aceste lămuriri suplimentare sunt cerute explicit de interlocutor. Credem că putem clasifica conceptele *ad hoc* în două mari clase: există concepte *ad hoc*

BDD-A32049 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:52:16 UTC)

lexicalizabile și, de multe ori, lexicalizate, de obicei conceptele care decurg din restrângerea sau din extinderea conceptelor codificate lingvistic; a doua categorie este reprezentată de conceptele *ad hoc* care au o foarte mică probabilitate de a fi ulterior lexicalizate, deoarece exprimă concepte ale locutorului,legate de universul său mental și/sau de un context foarte particular. Corpusul studiat, format din texte ale unor scriitori români, clasici sau contemporani, conțin numai exemple în care reformularea este introdusă de marcatorul discursiv *adică*.

Ne-am propus să facem această prezentare a dezvoltărilor recente ale lexicologiei cu exemplificări ale limbii române gândindu-ne că multe dintre cercetările sărbătoritului nostru privesc lexicologia, lexicografia și semantica limbii române.

3.1. Restrângerea/extindere semantică

Fenomenul de restrângere semantică de multe ori are rolul de a înlătura ambiguitatea unor cuvinte polisemantice care acoperă o largă arie semantică. De exemplu, verbul *a merge* poate semnifica în română, între altele, ‘a deplasa’, ‘a funcționa’ și ‘a fi posibil’ și, în exemplul următor, tocmai jocul între aceste semnificații nu îi permite lui Moș Teacă să înțeleagă explicațiile sergentului privind imposibilitatea de a expedia o tabacheră cu telegraful - un exemplu foarte reușit de scurt-circuit al comunicării, cu efect comic:

(1) (Moș Teacă): - Sergent, na tabachera asta, să mi-o trimiți acasă. [...] Trimite-o cu tiligrafu! (Sergentul): - Nu **merge$_1$**, trăiți, don căpitan... [...](Moș Teacă): - Bine-bine, nu **merge$_2$**... Știu eu că nu **merge$_2$**, că nu-i o bătrână să meargă.(Sergentul): - **Adicămerge$_3$**... (Moș Teacă): - Firește că **merge$_3$**, că de-aia-i tiligraf! (după Anton Bacalbașa, *Telegraful regimentului*)

Este clar că, în dialogul de mai sus,*a merge*$_1$ semnifică ‘a fi posibil’, *a merge*$_2$ - ‘a se deplasa’ iar *a merge*$_3$ - ‘a funcționa’. Marcatorul discursiv *adică* apare pentru că locutorul (sergentul) își explicitează enunțul în momentul când trece de la o semnificație la alta (nu **merge$_2$**[...] **adică merge$_3$**).

Un alt tip de restrângere semantică intervine în cazul unor cuvinte cu semnificație foarte generală, care funcționează într-un mod asemănător cu deicticele (oarecum ca pronumele personale, de exemplu), în sensul că au un referent ‘variabil’, care se modifică din context în context. Este vorba de construcții care, în Gramatica Montague, au fost numite ‘de nivel propozițional’ (Delacruz 1976: 186,188) întâlnite în cazul unor verbe ca *a*

BDD-A32049 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:52:16 UTC)

afirma că, a crede că, a ști că,a-și aminti că, a se întâmpla ca / să, a unor adjective ca *adevărat, fals, necesar, semnificant, ciudat*, a unor substantive ca *faptul (că), convingerea (că), gândul (că),afirmația (că)*. Referentul este exprimat de fiecare dată de propoziția subordonată. Din punct de vedere pragmatic putem pune în această categorie și lexeme sau sintagme care au o structură sintactică diferită, dar care pot denota, din context în context, un mare număr de entități sau situații (*reușită, succes, eșec, operație,situație, lumea*, x *este* (într-un anumit fel), *varianta (cea mai) bună / rea, în situația x*, etc.).

(2) Duruitul pașilor celor care coborau tropotind scara m-a îndemnat să nu mai zăbovesc mult pe gânduri, ci să aleg **varianta optimă**. **Adică** să urc cât mai urgent pe cea de a doua scară care avea acces în subsolul casei. (Vlad Mușatescu, *De-a puia gaia*)
(3) Judecând după timpul pe care îl avusese atât Radu Lungu cât și Moromete ca să se ducă și să-l vadă pe acel Marin s-ar fi putut crede că era acum prea târziu să-l mai găsești **în aceeași situație**, **adică** urcat pe treptele primăriei și vorbind. (Marin Preda, *Moromeții* II)
(4) Se dusese pe atunci zvonul că o fată de pe la marginea satului, una Sita lui Ciucă, a vorbit cu Maica Domnului pe izlaz. **Lumea, adică** întâi femeile și copiii, se duseseră numaidecât s-o vadă. (Marin Preda, *Moromeții* II)

Pentru aceste enunțuri cu sens foarte general, interlocutorul solicită uneori restrângerea semnificației:

(5) MIȚA: **Cum este amanta** dumitale? PAMPON: Cum să fie **adică**? MIȚA: De roșu, de ghindă, de tobă, ori de verde? PAMPON: De verde... (I. L. Caragiale, *De-ale carnavalului*)
(6) - Alice, dă-mi și mie **o idee**. - Tu... tu și Grigore sunteți turci, **adică** tu ești pașă - îți fac eu turban și tot dichisul - iar Grigore-i eunucul haremului. (Ionel Teodoreanu, *La Medeleni*)

Restrângerea semantică este necesară când locutorul dă explicații în ce accepție a folosit un proverb sau o maximă, adică o expresie al cărei succes în comunitatea lingvistică se datorează tocmai faptului că are o semnificație foarte largă, aplicabilă la un larg evantai de situații:

(7) - Unde-i Tulli?... - **A plecat la oaste și n-a mai venit**! Adică, pardon, după alimente! (Vlad Mușatescu, *De-a baba oarba*)
(8) - **Să ne-ntoarcem la oile noastre**, adică la mine și la Mamarița. (Vlad Mușatescu, *De-a puia gaia*)

Personajul citează un vers dintr-o celebră poezie de Dimitrie Bolintineanu, *Muma lui Ștefan cel Mare* (*Căci în bătălie soțul ei dorit/ A*

BDD-A32049 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:52:16 UTC)

plecat la oaste și n-a mai venit) folosit în limba română pentru a spune că locutorul nu știe unde se găsește o anumită persoană (în contextul dialogului, vorbitorul spune că personajul Tulli a plecat de mai mult timp să cumpere alimente și că nu s-a întors încă, nu se știe de ce). Este evident un sens *ad hoc*, care nu rezultă din context, motiv pentru care locutorul îl explicitează. Expresia tradusă din limba franceză[7] *să ne întoarcem la oile noastre* are un sens prea larg pentru a ne da seama care este subiectul discuției, deci locutorul îl precizează.

Tot în această categorie se poate clasifica expresia *casă și masă* (adică locuință și mâncare). care poate acoperi multe situații, ceea ce o transformă într-o expresie ce se pretează la exprimarea unor concepte *ad hoc*:

(9) [Proprietarul brutăriei nu își plătea angajatul, îi dădea numai 'casă și masă'] **Casă**, **adică** să doarmă în podul clădirii cu două caturi, pe niște țoale, vara, iar iarna în brutărie, cu lucrătorii laolaltă, lângă cuptoare, că tot ardeau lemnele pentru fabricarea pâinii. **Masă, adică** să mănânce pâine câtă vrea, o ciorbă de roșii la două zile, duminica o tocană și, în rest, ce dă Dumnezeu. (Eugen Barbu, *Groapa*)

Explicitarea este necesară și în cazul folosirii unor expresii metaforice care, după cum a arătat Searle (1979: 85, v. și Costăchescu 2019: 489) oscilează între sensul propriu și cel de metaforic:

(10) Apoi gruparea, dacă avea să-l urmeze, trebuia să meargă unde merge și râul, și **râul își târa imperios afluenții, acolo unde dau toate râurile țării noastre**, **adică în politică**. (D. Anghel, *Nicolae Iorga*)

(11) Spiru, era bucuros să aibă **cocori, adică muncitori noi,străini**, pe care mai lesne îi putea ciupi la plata de seară în cafenea, dar îi era frică de gura românilor colțoși care stârneau toate scandalurile și grevele din port. (Jean Bart, *Europolis*)

(12) TIPĂTESCU: Lasă, Ghiță, cu steagurile de alaltăieri ți-a ieșit bine; **ai tras frumușel condeiul**. PRISTANDA: [...] **Adicăte**, cum condei, coane Fănică?... (I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*)

(13) Și totul se desfășoară **ca la carte**. **Adică**, precum stă scris în notița dictată de Poni Burlan. (Vlad Mușatescu, *De-a baba oarba*)

[7] În comedia medievală *La farce du Maître Pathelin* 'farsa avocatului Pathelin' există un episod în care la un proces (pentru un furt de oi)reclamantul vorbește despre două situații în care a fost escrocat (furtul unor oi, caz judecat la proces, și neplata unei bucăți de postav de către avocatul pârâtului, avocatul Pathelin). Judecătorul nu înțelege nimic din aceste treceri de la oi la postav și cere să se revină la prezentarea furtului oilor, obiectul procesului (*revenons à nos moutons*), expresie intrată în multe limbi, cu sensul 'să ne întoarcem la subiectul discuției' (zicere care ne amintește de Maxima de relație a lui Grice)

BDD-A32049 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:52:16 UTC)

Se știe că apele râurilor își termină parcursul într-o altă apă (în România, într-un alt râu, într-un fluviu, într-un lac, în Marea Neagră), dar autorul folosește expresia în sens metaforic, comparând itinerarul râului cu traiectoria unei grupări ce devine partid politic, asociere neobișnuită, care trebuie explicitată. În contextul din romanului lui Jean Bart, cuvântul *cocor* este folosit metaforic pentru a-i desemna pe muncitorii străini (care, precum cocorii, călătoresc mult, vin și pleacă). Expresia *a trage condeiul* înseamnă 'a încărca la socoteală' (despre un chelner, un funcționar public corupt, etc. cf. *Dex*). Pristanda se preface că nu înțelege sensul metaforic al expresiei, pentru că nu vrea să recunoască față de șeful său că a înșelat primăria. Expresia *ca la carte* semnifică nu numai 'cum scrie la carte' dar și 'așa cum trebuie, cum e bine, conform regulilor'. În contextul foarte particular al romanului este vorba despre o notița în care unul dintre personaje notase numele comunelor prin care locutorul trebuie să treacă cu mașina pentru a ajunge în satul Colțiilupchii.

Explicitarea metaforelor este o caracteristică a scrierilor sau predicilor care interpretează texte religioase, de exemplu Apocalipsa, adică texte mai mult sau mai puțin criptice, ce trebuie să fie explicate credincioșilor:

(14) Vine vremea ca luptătorul să cheme pe domnii pământului întru prigonirea fiarei care s-a ridicat asupra semințiilor. Mehmet e fiara: **are șapte capete, adică păcatele de frunte**; și **zece coarne, adică înfruntarea celor zece porunci**. E scris că luptătorul pe cal alb s-o întâmpine și s-o lovească, vărsându-i spurcăciunea sângelui. (Mihai Sadoveanu, *Frații Jderi*)

Extinderea semantică se întâlnește mai rar (cel puțin în corpusul nostru), dar există.

(15) - Cecauți aici? - Nimic. Sunt **la mine acasă**, **adică** la gazda mea... (Vlad Mușatescu, *De-a baba oarba*)

Semnificația cuvântului *acasă* este aici lărgită deoarece sensul de '(în)domiciliul permanent (al unei persoane)' este extins pentru desemnarea unei locuințe temporare, închiriată de la o gazdă pentru o perioadă limitată de timp (în concediu, pentru studii, pentru afaceri, etc.).

Conceptele *ad hoc* exprimate de extinderi sau restrângeri ale conceptelor codificate lingvistic prin cuvinte sau sintagme au posibilitatea de a fi lexicalizate, adică, prin folosiri frecvente, pot ajunge să facă parte dintre semnificațiile codificate ale respectivelor expresii. Probabil că acesta este mecanismul prin care s-au creat cuvintele polisemantice, adică marea majoritate a cuvintelor 'categorematice', cu sens plin (substantive, adjec-

BDD-A32049 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:52:16 UTC)

tive, verbe sau adverbe). Există însă concepte cu adevărat *ad hoc*, care nu au șanse să intre în codul lingvistic, deoarece se referă la situații foarte speciale.[8]

3.2. Concepte *ad hoc* ne-lexicalizabile

O parte a conceptelor *ad hoc*ne-lexicalizabile se pot referi la situații particulare, ce țin de comportamentul special al unor anumite persoane, în condiții speciale, de exemplu de comportamentul lui Caragiale când vorbea cu prietenii 'la un pahar de vin' sau de observația ironică a Jupânesei Ilisafta din *Frații Jderi*, care constată că soțul ei, care s-a retras din activitate, se sfătuiește cu fiul lui mai mare, comisul Simion, tăcând unul în prezența celuilalt (explicație introdusă fără marcator discursiv). Faptul că doi adolescenți au ieșit din camera lor pe fereastră (pentru ca adulții să nu știe) se referă, din nou, la o situație particulară, ce-i conferă un sens nou, *ad hoc*, sintagmei *drumul pe care ieșiseră*:

(16)În privința asta e foarte semnificativă o anecdotă, pe care-i plăcea lui Caragiale s-o povestească **în momentele lui de pesimism acut, adică** la un pahar de vin. (George Topîrceanu, *Problema râsului și humorul românesc*)

(17**)**[Comisul Manole Jder]se duce-n prisacă și-l mai înțeapă câte-o albină, de se uită la lumea asta numai c-un ochi. Încalică după aceea și **se suie la grajduri**. **Adicătelea să ție sfat cu comisul Simion**. **Tace unul; tace și celălalt; se cheamă că așa țin sfat**. (Mihail Sadoveanu, *Frații Jderi*)

(18)Cireșarii intrară în cameră pe **drumul pe care ieșiseră**. **Adică** pe fereastră, slujindu-se de același nuc docil și prietenos.(Ctin Chiriță, *Cireşarii* vol. 3)

Alteori conceptul *ad hoc* apare pentru că o anumită expresie are o semnificație specială pentru un grup de persoane, dar nu și pentru ansamblul comunității lingvistice. În această situație noile concepte au forma unor descripții definite și se pot referi la caracteristicile spațiale ale unor toponime sau la adverbiale folosite ca toponime (*la vale*, *la munte*, *în* jos, *în sus*, *la dreapta*, *la stânga*,*în față*,etc.):

(19) [Și-a făcut] studiile superioare la Iași, unde e și domiciliul actual, cartierul **Tătărași**, **adică** nu în zonă centrală. (Prezentarea lui Dan Lungu, în *Antologia Liter Net* vol. 1)

(20) Cu opt pogoane de pământ Catrina se mărită repede cu Ilie Moromete, proaspăt întors de pe front și el însuși cu un lot mare. Fetița rămase bătrânului Năfliu **„în vale", adică** acolo unde își trăise Catrina anii de dinaintea vârstei de douăzeci. (Marin Preda, *Moromeții* II)

[8]Conceptele *ad hoc* cu semnificație foarte particulară pot fi lexicalizate numai dacă fac parte dintr-un text celebru, ca poezia lui Bolintineanu (ex. 7) sau *Farsa Jupânului Pathelin* (ex. 8).

BDD-A32049 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:52:16 UTC)

Alte concepte *ad hoc* cu puține șanse de lexicalizare sunt cele care exprimă mentalitatea, convingerile locutorului sau ale unui grup de persoane, deci expresia unor idei care ilustrează 'universul lor mental':

(21)Cu mentalitatea-i ardelenească, el își închipuia că **învățătorul, adică** reprezentantul intelectualității în sat, trebuie să fie îmbrăcat orășenește, ca astfel să se poată bucura și prin exterior de un prestigiu deosebit în fața poporului.(Liviu Rebreanu, *Răscoala*)
(22) S-a întrerupt din **povestire, adică** din această descărcare de gânduri, ca să-si muște pumnul încremenit.(Camil Petrescu, *Patul lui Procust*)
(23)Se întreba adeseori cu o curiozitate care friza perversitatea, cum ar trebui să arate bărbatul în stare **s-o îngenuncheze pe Adina**. **Adică**- în mentalitatea avocatului -s-o facă să-l iubească. (Rodica Ojog-Brașoveanu, *Anonima de miercuri*)

De multe ori conceptele *ad hoc* au conținut polemic sau critic, parte a unui discurs argumentativ:

(24) [...] arta cere în fizicul actorului tot atâta variație câtă a creat viața, comisia profesorilor admite cu preferință un fel de **tip care „are fizicul", adică** nu e nici mare, nici mic, nici gras, nici slab, nici frumos, nici urât, nici alb, nici negru, in sfârșit, ceva desăvârșit mediocru, incolor si neexpresiv, un fel de domn cumsecade de 20 de ani, care nu sugerează nimic și pe care oricând l-ai lua mai curând drept funcționar comercial decât slujitor al artei. (Camil Petrecu, *Patul lui Procust*)
(25) Găsesc, împotriva convingerilor obicinuite, că tocmai **a nu urma „moda", adică** a nu fi îmbrăcat ca toată lumea, e o dovadă de vanitate puerilă... (Camil Petrecu, Patul lui Procust)
(26) - Bancurile tale seamănă cu mâța aceea stoarsă. - Și aici ai greșit, replică imediat Dan. **Seamănă cu tine**, **adică** sunt tâmpite... (Constantin Chiriță, *Cireșarii*, vol. 1)

Probabil aceasta caracteristică, împreună cu caracterul 'semantic vag' (ce necesită precizări și explicații) l-au determinat pe Kida (2015) să analizeze similitudinile dintre conceptele *ad hoc* din Teoria Pertinenței și predicatele argumentative din varianta teoriei argumentației propusă de Anscombe / Ducrot (1983).

4. Concluzii

Crearea pragmaticii lexicale și atenția acordată analizei conceptelor *ad hoc* ne permit să înțelegem mai bine modul în care locutorii folosesc expresiile limbajului în comunicare. Această abordare impune verificarea unor idei, bine înrădăcinate în gândirea lingviștilor și filozofilor limbajului și care ar trebui să fie revizuite sau modificate.

O primă idee privește o extindere a noțiunii de sens procedural, de 'calcul' mental pornit de la instrucțiunile pe care includ anumite expresii

BDD-A32049 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:52:16 UTC)

lingvistice,[9] cum ar fi conjuncțiile, timpurile verbului, adverbiale, etc. Existența sensurilor *ad hoc* îi obligă pe locutori ca, pornind de la sensul lingvistic codificat, să facă deducții suplimentare privind semnificațiile noi transmise de mesaj. Practic, orice cuvânt 'categorematic', orice sintagmă, orice propoziție folosite în alt sens decât cel propriu (atribui de codul lingvistic) pot declanșa inferențe care să permită să se ajungă la noua semnificație, deci orice cuvânt 'categorematic' poate avea o semnificație procedurală.

Conceptele *ad hoc* ce rezultă din restrângerea sau extinderea conceptului asociat cu sensul propriu al unei expresii lingvistice reprezintă numai o parte a acestui tip de semnificații, și anume acea parte susceptibilă de a fi lexicalizată. Examinarea conceptelor *ad hoc* ce apar în contexte de reformulare ne relevă două alte fenomene. Dacă nu se face în dialog, reformularea este decisă de locutor dacă consideră că mesajul său nu este suficient de clar și de precis, că 'semnificația locutorului' (*speaker's meaning*) nu reiese cu suficientă limpezime din mesajul anterior. Asta înseamnă că noua semnificație, pe care vorbitorul vrea să o transmită, nu poate fi examinată numai din punctul de vedere al interlocutorului, așa cum face pragmatica cognitivă, continuând linia de cercetare inaugurată de Paul Grice.

Toate exemplele ce ilustrează teoria lui Grice au arătat că implicaturile conversaționale aparțin procesului de interpretare a mesajului, deci deducțiilor interlocutorului. Fenomenul reformulării ne arată însă că, mai ales în cazul conceptelor *ad hoc*, și în mintea locutorului au loc procese deductive, aplicate la două aspecte, cel puțin: (i) analizează în ce măsură mesajul său a tradus cu o exactitate rezonabilă propriul gând, formulat în mintaleză; (ii) apreciază dacă mesajul îi oferă receptorului un acces suficient de simplu la acest gând. Dacă locutorul apreciază că una sau ambele caracteristici nu sunt prezente în mesajul său într-o măsură suficientă, își poate reformula mesajul, pentru ca, potrivit principiului cooperării, să aibă o contribuție la schimbul verbal care să fie eficientă, coerentă și cooperativă (Grice 1975: 41).

A doua concluzie privește raportul dintre cost și beneficii, prezentat sub forma principiului minimului efort (la Martinet), al economiei (la Grice) și, parțial, al pertinenței (la Sperber/Wilson), care prevede și el necesitatea unui efort cât mai mic pentru prelucrarea mesajului, adică pentru

[9]De exemplu, adverbul *încă*, prezent într-o propoziție de tipul *Ion nu a venit încă* declanșează o semnificație procedurală conform căreia locutorul se aștepta ca Ion să sosească mai repede. (Costăchescu 2019: 224, 318-322).

BDD-A32049 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:52:16 UTC)

înțelegerea și interpretarea lui. Cele două elemente,avantaje și costuri, sunt puse la egalitate, afirmându-se numai necesitatea existenței unui 'profit': beneficii cât mai mari cu costuri cât mai mici. Existența procedurii de reformulare a mesajului pare însă să indice altceva. Este evident că reformularea unui mesaj reprezintă un cost suplimentar atât pentru locutor (efort suplimentar de gândire și de articulare) cât și pentru ascultător (efort de prelucrare și de interpretare mai mare). Faptul că reformularea există și este frecventă în cazul apariției unor concepte *ad hoc* ne arată că pentru vorbitori este mult mai importantă înțelegerea corectă și completă a mesajul, a gândului formulat de locutor decât economia de efort. Pentru crearea celor mai bune condiții pentru o interpretare corectă și completă a enunțurilor îl fac adesea 'cheltuitori' cu propriile eforturi pe locutori.

Bibliografie

Anscombre, Jean-Claude /Oswald Ducrot (1983), *L'argumentation dans la langue*, Bruxelles, Mardaga.

Carston, Robyn (2012), 'Lexical pragmatics, *ad hoc* concepts and metaphor: a Relevance Theory perspective' in *Italian Journal of linguistics*, 22.1, 153-180

Costăchescu, Adriana (2013), *La pragmatique linguistique: théorie, débats, exemples*, Muenchen, Lincom

Costăchescu, Adriana (2018), 'Les locuteurs (auto)critiques : remarques sur le marqueur discursif de reformulation *adică* «c'est-à-dire»', comunicare prezentată la *Attitudes and Stances in Discourse* (workshop, Universitatea București, 23-24 nov. 2018).

Costăchescu, Adriana (2019), *Pragmatica lingvistică. Teorii, dezbateri, exemple*, Iași, Editura Institutul European.

Delacruz, Enrique B. (1976) 'Factives and Proposition Level Constructions in Montague Grammar', in Barbara Partee (ed.), *Montague Grammar*, New York, Academic Press, 177-199.

Fodor, Jerry A. (1975), *The language of thought*, New York,T. Crowell.

Fodor, Jerry A. (1983), *The Modularity of Mind*: *An Essay on Faculty Psychology*, Cambridge (MA), MIT Press.

Frege, Gottlob (1892), 'Über Sinn und Bedeutung'în*Zeitschrift für Philosophie und philosophische Kritik*, 25-50.

Grice, Paul (1975), 'Logic and Conversation', în Peter Cole / J. L. Morgan (eds.), *Syntax and Semantics*, vol. 3: *Speech Acts*, New York, Academic Press, 41-58.

Grice, Paul (1989) (ed.), *Studies in the Way of Words*, Cambridge, Harvard University Press.

Hardin, C. (1988), *Color for philosophers*, Indianapolis,Hackett Publishing Company, disponibil la https://www.sfu.ca/~kathleea/colour/docs/Hardin-ColourForPhilosophers.pdf

Horn, Laurence/Gregory Ward (eds.) (2004), *The Handbook of Pragmatics*, Oxford, Blackwell Publishing.

BDD-A32049 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:52:16 UTC)

Katz, Jerrold. J./Jerry. A. Fodor (1963), 'The structure of a semantic theory', în *Language*39, 170-210.
Kida, Kohei (2015), 'Prédicat argumentatif et concept *ad hoc*', în *Travaux de linguistique* 70, 121-137, disponibil și la (https://www.cairn.info/revue-travaux-de-linguistique-2015-1-page-121.htm)
Martinet, André (1955), *Économie des changements phonétiques*, Berna, A. Francke.
Martinet, André (1960), *Éléments de linguistique générale*, Paris, Armand Colin.
McCawley, James (1971), 'Prelexical Syntax', în *Report of the 22nd annual round table meeting on linguistics and languages studies*, Washington DC, Georgetown University Press; republicată în James McCawley (ed.)*Grammar and Meaning*, Tokyo, Taishukan, 1973.
Pustejovsky, James (1995), *The Generative Lexicon: A theory of computational lexical semantics*, Cambridge (MA), MIT Press.
Pustejovsky, James (2006), 'Type Theory and Lexical Decomposition', capitol din James Pustejovsky,*Language Meaning and The Logic of Concepts*, Cambridge (MA), MIT Press, disponibil la (https://www.researchgate.net/publication/228616762_Type_Theory_and_Lexical_Decomposition), DOI: 10.1007/978-94-007-5189-7_2.
Sperber, Dan / Deirdre Wilson (1986/1989), *Relevence Communication and Cognition*, Harvard MA, Harvard University Press; *La Pertinence. Communication et Cognition*, Paris, Minuit.
Sperber, Dan / Deirdre Wilson, D. (1998) 'The Mapping between the Mental and the Public Lexicon', in P. Carruthers/ J. Boucher (eds.) *Thought and language*, Cambridge, CUP, Cambridge, 184- 200; disponibil la (ijn_00000036)
Sperber, Dan / Deirdre Wilson (2002), 'Pragmatics, Modularity and Mind-reading', in *Mind and Language*, 17(1), 3-33, (ijn_00000002)
Sperber, Dan / Deirdre Wilson (2005), 'Pragmatics', in F. Jackson / M. Smith (eds.) *Oxford Handbook of Contemporari Philosophy*,Oxford, Oxford University Press, 468-501.
Wilson,Deirdre (2003/2006),'Relevance and lexical pragmatics', *Italian Journal of Linguistics / Rivista di Linguistica*, 15(2), p. 273-291.Wilson D., 2006, «Pertinence et pragmatique lexicale», *Nouveaux cahiers de linguistique française*, 27, p. 33-52. [Traduction de Wilson (2003) par Zufferey S.]
Wilson, Deirdre / Dan Sperber (2004), 'Relevence Theory', in Laurence Horn / Gregory Ward (eds), *The Handbook of Pragmatics*, Oxford, Blackwell Publishing,607 - 632.
Wilson, Deirdre/Carston, Robyn(2007),'A unitary approach to lexical pragmatics: Relevance, inference and *ad hoc* concepts',in N. Burton-Roberts (ed.), *Pragmatics*, 230-59, London, Palgrave.
Wilson, Deirdre/Patricia Kolaiti (2017), 'Lexical Pragmatics and Implicit Communication', in P. Cap / M. Dynel (eds.) *Implicitness: From Lexis to Discourse*, Amsterdam, John Benjamins, 147-175; disponibil și la (https://benjamins.com/catalog/pbns.276.07wil)

Dicționare

DEX = Academia Română, Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti" (2009, [2]2012, [3]2016), *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, Univers Enciclopedic Gold; disponibil și la DEX on line.

BDD-A32049 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:52:16 UTC)

DEX on line = transcrierea pe internet a mai multor dicționare ale limbii române, la (https://dexonline.ro/)
DLRLC = Vasile Breban (1980), *Dicționar al limbii române contemporane*, București, Editura științifică și enciclopedică; disponibil și la DEX on line
MDA^2 = Academia Română, Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti" (2010), *Mic dicționar academic*, Editura Univers Enciclopedic Gold, parțial disponibil la DEX on line.
Reverso = Free on line translation dictionary (http://www.reverso.net/text_translation.aspx?lang)

Sursa exemplelor

Citatele din autorii români cu specificarea 'Wikisource' sunt preluate din secțiunea respectivului autor de pe site-ul internet (https://ro.wikisource.org/wiki/).
Antologia LiterNet2002, vol. 1, ebook, Editura Liter Net; (https://editura.liternet.ro/descarcare/9/pdf/Antologia-LiterNet-2002-Vol-1.html).
Anghel, Dimitrie (1911),*Nicolae Iorga* în volumul *Fantezii și portrete*, Wikisource.
Bacalbașa, Anton (1893), *Telegraful regimentului*, în volumul *Moș Teacă*, Wikisource.
Barbu, Eugen (1957), *Groapa*, (www.scritub.com/literatura-romana/carti/EUGEN-BARBUGROAPA41191524.php).
Bart, Jean (1916) ,*Europolis*, Wikisource.
Caragiale, Ion Luca (1884), *O scrisoare pierdută*, Wikisource.
Caragiale, Ion Luca (1885), *De-ale carnavalului*, Wikisource.
Chiriță, Constantin (1956) *Cireșarii, cavalerii florii de cireș* vol. 1, 3 (http://www.youblisher.com/p/605250-Constantin-Chirita-Ciresarii)
Mușatescu, Vlad (1975) *De-a puia gaia*, ebook, Editura LiterNet (2005); (http://editura.liternet.ro/).
Mușatescu, Vlad(1976), *De-a baba oarba*, ebook, Editura LiterNet (2010); (http://editura.liternet.ro/).
Ojog-Brașoveanu, Rodica (1984), *Anonima de miercuri*;(https://fr.scribd.com/doc/303610751/Ojog-Brasoveanu-Rodica-Anonima-de-miercuri-pdf)
Petrescu, Camil (1933),*Patul lui Procust*, ediție îngrijită de Florica Ichim, 1997, București, Editura 100+1 Gramar; variantă electronică (https://scorilos.files.wordpress.com/)
Preda, Marin (1967), *Moromeții* II; (https://pralineliterare.files.wordpress.com/2017/06/marin-preda-morometii-volumul.pdf)
Rebreanu, Liviu (1932), *Răscoala*, Wikisource.
Sadoveanu, Mihai (1935-1942), *Frații Jderi*, vol. 1-3; (https://bookspot.ro/carte-online/fratii-jderimihail-sadoveanu-download).
Teodoreanu, Ionel (1923-1927), *La Medeleni*, vol. 1-3; (https://docs.google.com/file/d/0B5GGb9o2INs5YmY3NTMyZDQtNTA4ZC00NjUzLWFjMWQtMzFlNGM2YzA5OTcx/edit).

BDD-A32049 © 2019 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:52:16 UTC)